

una epistemologia constructivista. Interpretar Marx d'aquesta manera, apunta Paterson, significa tenir en compte els primers escrits menys deterministes per entendre els seus treballs posteriors. La característica és la recerca del significat dels termes a través de les relacions establertes en el context. Harvey utilitza la Teoria marxista com a mètode hipotètico-deductiu. En l'article «*The urban process under Capitalism*» (1978), presenta l'anàlisi estructuralista operacional a la fi del seu treball i no d'una manera arbitrària, imposada des del començament: «el marc inclou la circulació del capital i les seves contradiccions, les lleis d'acumulació i la lluita de classes, i són aquests processos que estructuraven i transformen la societat capitalista» (p. 154).

La crítica de DUNCAN i LEY (1982) al marxisme estructural no considerava l'anàlisi estructuralista tal com l'utilitza Harvey, sinó l'ús i la imposició de categories predeterminades sobre circumstàncies empíriques. Harvey es referí a la «lògica subestructural del capitalisme, que funciona d'una manera diferenciada segons les situacions i els conflictes en el lloc de vida on es treballa, com a reflex de la tensió subjacent entre el capital i el treball» (HARVEY, 1976). En opinió de l'autor, «la teoria de Marx guià la recerca de Harvey, la qual no fou construïda per provar la validesa de la teoria» (p. 157). Paterson considera que la integració entre l'anàlisi teòrica i l'anàlisi concreta històrica es fonamenta en la resolució llibertat/necessitat, o els dos pols de tensió existents en tot nivell de pensament marxista; i en les conclusions (Capítol 5) remarca

que «el repte de Harvey als 80s és mostrar l'abast en què una resolució de varies dicotomies és possible entre la tradició marxista» (p. 161).

Finalment, subratllar la bibliografia completa de Harvey, en alguns casos inèdita, que ens aporta l'autor.

Ascensió Osete i Galimany

ESTALELLA I BOADELLA, H., 1984, *La propietat de la terra a les comarques gironines*, Col·legi Universitari de Girona, Gràfiques Curbet, Girona, 385 pp.

La distribució de la propietat de la terra a Catalunya ha estat un tema moltes vegades obviat pels estudiosos del món agrari degut al convenciment, més popular que real, que la terra a Catalunya està ben repartida.

És dins d'aquest context que l'obra que comentem aporta al coneixement de la societat rural catalana una nova visió que trenca totalment amb el que s'havia sostingut fins ara. Helena Estalella ens mostra, a partir de l'anàlisi d'unes fonts d'informació fins avui inèdites, que la terra a Catalunya està concentrada en poques mans i que els propietaris d'aquesta dominen extenses superfícies, amb el que ens posa de manifest que les grans propietats són presents en el territori català.

L'autora es planteja per realitzar el seu estudi tres objectius essencials: l'estudi de la configuració d'un espai jurídic, el de la

propietat de la terra, que és alhora un espai de generació d'excident en la producció agrària; l'estructuració d'aquesta propietat de la terra per tal d'indagar si l'agricultura segueix les lleis del capitalisme o bé si té una dinàmica pròpia; finalment, es proposa contribuir al coneixement de la realitat del nostre país. Per corroborar aquests objectius centra el seu treball en un espai concret, el de la província de Girona.

Helena Estalella esbossa en el capítol segon la teoria que li servirà per a formular les hipòtesis generals de la investigació. Afirma que l'espai és un producte social que és usat i transformat segons les relacions socials de cada època. A cada moment de la història trobem una organització del territori distinta, resultat de l'ús que n'ha fet una societat concreta i de les modificacions que sobre aquesta han operat societats anteriors. La investigació de l'autora es centra dins d'aquests espais transformats en l'anàlisi de l'estructura de la propietat de la terra, i s'observa que en aquests espais s'hi genera un excident de capital que segueix les directrius marcades pel capitalisme. D'aquesta manera l'autora constata que la concentració dels mitjans de producció en la producció agrària ha seguit les lleis capitalistes, però, a diferència de l'espai industrial, la concentració del mitjà terra ha provocat una desertització territorial i una situació de disseminació de la població.

Estudiosos del món agrari han esmerçat esforços, explica l'autora, per veure si l'agricultura segueix o no les lleis del capitalisme. Hom afirma sovint que a l'Europa Occidental el procés capitalista

no s'ha produït o bé no s'ha produït a la velocitat prevista pels teòrics marxistes; per a ells, això queda explicat per l'existència de mitjanes i petites propietats, i conclouen dient que el món agrari segueix una dinàmica pròpia. Pel que fa al cas català, se sosté la teoria que la terra està ben repartida, creença compartida a tots nivells. Helena Estalella vol remarcar que és imprescindible analitzar l'estructura de la propietat de la terra i recorda que la llei de contractes de conreu pretenia una reorganització d'aquesta propietat. És per això que parteix de la hipòtesi que la propietat de la terra està mal repartida i que aquesta mala distribució és resultat del procés de concentració del mitjà de producció terra. D'altra banda manifesta que aquest procés de concentració de la propietat de la terra s'ha portat a terme a través del procés de diferenciació dels propietaris d'aquesta.

Per a realitzar el seu estudi Helena Estalella ha analitzat acuradament distintes obres que de manera directa o indirecta han tractat la propietat de la terra, i, d'altra banda, ha indagat entre diverses fonts estadístiques per tal d'obtenir la màxima informació amb un marge de fiabilitat elevat. Les dificultats que ofereixen les fonts estadístiques sobre la propietat de la terra, van fer decidir l'autora a emprar l'última refosa del «Amillaramiento de la riqueza rústica y pecuaria»; única font en la qual consta el domicili del propietari. Per a l'àmbit d'estudi, l'última refosa del «amillaramiento» és del decenni 1943-1959, i segons constata l'autora la màxima freqüència es situa a l'any 1957. És interessant assenyalar que l'ús d'a-

questa informació és una innovació i que el buidatge ha estat realitzat amb un acurat i rigorós mètode científic.

El «amillaramiento», malgrat l'ocultació d'informació, reunia les condicions que prèviament s'havia marcat l'autora: aconseguir un tractament homogeni de l'àrea equivalent a la Regió II, la reconstrucció de patrimonis personals i la localització territorial de les propietats per tal de poder establir una estructura territorial de la propietat de la terra.

Després de presentar les dificultats de l'ús de les fonts emprades, Helena Estalella dedica el capítol quart a establir la jerarquització dels nuclis de població de l'àrea d'estudi. Inicia aquest apartat a partir de la hipòtesi que hi ha una relació entre la magnitud de la terra posseïda pels habitants d'una localitat i la grandària d'aquesta localitat. A fi i efecte de corroborar aquesta hipòtesi correlaciona dues variables: dimensió dels nuclis de població (cens de 1960) i magnitud de la propietat de la terra segons l'extensió de la terra posseïda pels habitants de cada municipi, el nombre de municipis on es localitza aquesta terra i el nombre de propietats posseïdes. Els resultats li permeten afirmar l'existència d'una relació molt estreta entre aquestes variables i, per tant, és vàlida la utilització d'aquesta informació per a establir nivells jeràrquics en funció de la importància de la terra agrària posseïda pels habitants de la localitat. L'aplicació d'aquest mètode li permet localitzar a l'àrea d'estudi cinc nivells jeràrquics caracteritzats per la importància de la propietat agrària dels seus habitants. En un nivell jeràrquic

superior (Nivell I) queden delimitades tres àrees de domini: Girona, Olot i Figueres, que no cobreixen la totalitat del territori de la província, ja que en un límit imprecís del territori, entre el Ripollès i la Cerdanya, sembla que aquest depengui d'un centre de Nivell I que s'estructuraria fora de l'àmbit d'estudi. L'àrea de Nivell II està formada per 7 municipis que tenen com a primer centre Banyoles i com a darrer Besalú.

No es podia obviar en aquesta investigació l'anàlisi dels propietaris foranis de la província de Girona amb propietat a la mateixa. El resultat ha estat una presència molt significativa de propietaris catalans, en especial de la ciutat de Barcelona, que posseeixen aproximadament 74.000 hes. de l'àrea d'estudi. En contraposició s'ha fet palesa la poca representativitat de propietaris de la resta de l'Estat i de l'estranger. D'aquesta manera s'observa que l'àrea generada pels propietaris residents a Barcelona constitueix per la seva importància un nivell jeràrquic superior als propis de l'àrea d'estudi, i que de totes les localitats amb propietaris, Barcelona és el centre que ocupa de manera més continuada el territori gironí. Aquest centre jeràrquic ha estat classificat per l'autora com a Nivell O.

Com a primera aproximació l'autora fa notar que els centres de Nivell superior no solament tenen en conjunt un major nombre de propietats i de superfície total, sinó que també tenen una major presència i proporció de grans propietats i de concentració d'aquestes.

Per veure la distribució per grandària de la propietat que fora del seu municipi

tenen els residents en els centres de l'àrea d'estudi, Helena Estalella, en el capítol cinquè, analitza l'estructura de la propietat per nivells jeràrquics. A manera de resum direm que una vegada analitzats els diferents nivells jeràrquics, s'observa que la propietat de la terra està molt diferenciada, ja que el mitjà de producció terra està bàsicament en mans d'una minoria, fent notar que el 84,7 % dels propietaris solament posseeixen el 9,4 % de les propietats, i que 62 propietaris (0,38 % del total) concentren el 21,40 %. L'autora explica que la terra, igual que qualsevol altre mitjà de producció, està concentrada en poques mans. Un punt important que l'autora remarca en aquest apartat és que fins ara els estudis de la propietat s'havien realitzat prenent com a àmbit d'estudi la propietat municipal; i assenyala que aquest àmbit és absoluta-

ment inadequat, ja que s'entén per propietat totes les possessions d'un propietari, i aquestes superen el marc municipal.

Com a conclusió es desprèn d'aquest capítol l'existència dins l'àrea d'estudi de grans propietaris que dominen grans extensions, i és en el sisè capítol on s'analitzen amb més deteniment les grans propietats de molt diferent grandària, on en general predominen finques mitjanes que no estan ubicades en un sol o en diversos municipis limítrofs, sinó que estan formades per conjunts que poden incloure fins 29 municipis.

Per acabar, Helena Estalella apunta una sèrie de directrius que permeten aplicar un millor mètode per estudiar la propietat de la terra a casa nostra.

*Anna Roca i Torrent,
Isabel Selamaña i Serra*